

Nuo ryto rasos iki žvaigždžių danguje *Kultūros dienos „Neringoje”*

Kasdien skambėjo smagios dainos.

D. Vainauskienės nuotraukos

LIUDA ŽIAUGRIENĖ

Orams atvėsus ypatingai malonu prisiminti kelias šil-tas dienas vasaros pabaigoje, praleistas Vermonte įsi-kūrusioje „Neringos” stovykloje.

Šiais metais suaugusiųjų stovykla „Kultūros dienos” pasiekė rekordinį dalyvių skaičių – beveik 50 jų iš plačiosios Amerikos. Tai užsitarnautas populiarumas, kuriuo pelnytai gali didžiuotis ilgametė organizatorė dr. Aldona Lingertaitienė, „Neringos” vasaros stovyklų vedėja Dana Vainauskienė bei naujoji koordinatorės padėjėja Emilija Milukaitė.

Iškilmingas stovyklos atidarymas sutapo su Ukrainos Nepriklausomybės diena, todėl kartu su Lietuvos bei JAV valstybinėmis vėliavomis buvo iškelta ir Ukrainos vėliava, nuskambėjo trijų valstybių himnai.

Pirmąją popietę dalyviai buvo pakviesti geriau vienas su kitu susipažinti kartu ruošiant jau tradicine tapusia obuolienę iš obuolių, užaugintų netoli „Neringos” stovyklos esančiame obelyne.

„Kultūros dienų” programa buvo labai įvairi, pripildyta visokiausių užsiėmimų nuo pat ryto iki vėlyvo vakaro.

Kas rytą stovyklautojai, dar valgykloje, turėdavo išradingai atsakyti į dienos klausimą, taip pat susipažindavo su naujai atvykusiais. Tolimesnė eiga vyko pagal pasitvirtinusių tvarkaraštį: rytiniai ir popietiniai praktiniai užsiėmimai, paskaitos pavakary ir vakaro programos, lydimos diskusijų ir bendravimo.

Turingos dienos...

Iki pat pietų entuziastingai dirbo rašymo ir dramatinės poezijos būreliai. Dr. Marytė Stankus-Saulaitė kiekvienai dienai parinkdavo atskirą temą, skatindama kūrybiškai aprašyti praeitų metų išgyvenimus, mintis apie meilę, ilgesį, išsiskyrimą ir karą. Ji taip pat aptarė 100 metų sukaktį nuo bendrinės lietuvių kalbos įvedimo. Daug dėmesio buvo skiriama šiuolaikinei lietuvių kalbos reikšmei ir vartojimui, pabrėžiant archaiškas indoeuropietiškas šaknis.

Šiam būreliui pasibaigus, vyko dramatinės poezijos užsiėmimai su teatro režisierė ir aktore Rasa Allan Kazlas, kuri pravedė meninio poezijos skaitymo ir atlikimo scenoje pratybas. Kiekvienas galėjo pasirinkti po jam patikusį eilėraštį ir, vadovaujant Rasai, atlikti improvizuotą skaitymą scenoje, mėginant atsakyti į tris klausimus: „Kas tu?, Kur tu esi? Ko tu nori?”. Toks poezijos skaitymo būdas daugumai buvo nepažįstamas. Po sunkaus darbo ieškant tinkamos fizinės bei žodinės išraiškos pagaliau paviko jausmingai perteikti poeziją.

Pernykštės „Kultūros dienų” stovyklos metu susikūrė lietuvių liaudies dainas mėgstančių dainininkų grupė. Ši smagi grupė kasdien prieš pietus susirinkdavo „ant gonkų” ir smagiai užtraukdavo populiarias melodijas, akompanuojant muzikai dr. Daliai Sakas. Šiais metais prie grupės prisijungė keletas Bostono „Sodauto” ansamblių su vadove Gita Kupčinskiene. Jų dėka „Neringoje” skambėjo ir naujai išmokta ukrainiečių liaudies daina.

Smagu, jog dienotvarkėje buvo ir laisvalaikio, per kurį buvo galima pailsėti nameliuose, iškylau-

Vytautas Kliorys ir Marytė Stankus-Saulaitė.

Algio Kaupo nuotr.

ti gamtoje ar išsimaudyti gaiviame tvenkinio vandenyje ir pasikrauti energijos prieš vakarą.

Vienu ryškiausių šių „Kultūros dienų” įvykiu laikyčiau stovyklos „Meno8Dienos” pradininkės – grafikos Danguolės Kuolienės dalyvavimą. Kartu su vyru Almu Kuolu ji atvyko iš Californijos ir energingai dalijosi savo kūrybiškumu su senais bičiuliais bei džiaugėsi šio projekto plėtra ir tęstinumu. Danguolės įrengtoje grafikos dirbtuvėje „Meno namelis” kiekvienas galėjo susipažinti su miniatiūrine grafika ir pamėginti padaryti savo grafikos spaudinį – ekslibrį ar ofortą. Daugelis prisimins grafikos meno įkvėptas popietės valandas!

D. Kuolienė taip pat pradėjo pirmąjį vakarinių pristatymų ciklą, pristatydama savo darbų parodą su vaizdiniu pasakojimu apie kelių dešimtmečių kūrybos kelią. Ypatingą dėmesį ji skyrė mokytojams – grafikams Viktorui Petravičiui ir Pauliui Augiui. O A. Kuolas ir jo senas draugas Aidas Kupčinskas su smagiu lengvumu perkėlė visus į humoristinės poezijos žanrą, kur Almis skaitė Anta-

Stovyklos dalyviai atsiveikina iki kitų metų.

Ryto pokalbius veda dr. Aldona Lingertaitienė.

no Gustačio satyrines eiles, o Aidas atliko savo autorinius „murmėsius“ – eiliuotus kūrinius su muzika ir vaizdais.

Pavakariai prasidėdavo paskaitomis: iš klausėme seselės Ignės Marijošiūtės paskaitą „Dvasingumas“, istorijos dr. Monikos Kareniauskaitės paskaitą „Lietuvių Katalikų Bažnyčios Kronika“ bei dr. Juozo Kazlo „Insights Gained from Fieldwork in Ukraine 2014–2015“. Po paskaitų būdavo skiriamas laikas atsakymams ir klausimams bei diskusijoms. Pokalbiai su prelegentais vykdavo ir pietų metu. Ypač įsimintina buvo diskusija su naujai į New Yorką atvykusiu kun. Valdemaru Lisovskiu apie Norvegijos išėivijos pastoracinę veiklą bei kitais klausimais. Energingai buvo aptarinėjamas ir rež. Giedrės Žičkytės dokumentinis filmas „Šuolis“ apie Simą Kudirką. Šis filmas priminė kovą už laisvę, į kurią buvo ištraukusios įvairios lietuvių išėivijos organizacijos. Daugelis prisiminė ir savo ar savo giminių dalyvavimą S. Kudirkos byloje, taip pat iškeliant Lietuvos vardą JAV ir tarptautinėje žiniasklaidoje, atkreipiant dėmesį į sovietų okupaciją, susidorojimą su disidentais, kovotojais už laisvę.

...ir įausmingi vakarai

Palaipsniui atslinkdavo ir vakaras, kai po pusvalandinio susikaupimo kopyčioje „Neringos“ salėje prasidėdavo vakaro programa ir pabendravimas. Paskutinių dviejų vakarų meninės programos buvo ištis ypatingos. Penktadienio vakarą skambėjo „pamirštojo“ muzikinių melodramų žanro „Muzikos monologai“, kuriuos atliko dr. Dalia Sakas ir aktorius Arūnas Čiuberkis. Trumpi humoristiniai melodramų epizodai sukūrė jaukią „saliono“ atmosferą. Galima džiaugtis,

Virtuvės komanda: Arnas, Estera ir Andrius.

Algio Kaupo nuotraukos

„Norėjau likti šveicaru ir pasišvesti lietuvių tautai“

Atkelta iš 11 psl.

Vėliau, 1936 m., mano senelis atsisakė Lietuvos Vyriausybės pasiūlyto apdovanojimo, nes kritiškai vertino A. Smetonos autoritarinį režimą. Nepaisant to, bėgant metams jie palaikė ryšį, o 1941 m. balandį A. Smetona susisiekė su seneliu, kai šis, pabėgęs iš Lietuvos, 1940 m. birželį sovietų invazijos akivaizdoje išvyko į JAV.

Ar A. Senno ryšiai su Lietuva nutrūko jam emigravus į JAV? Kokie buvo santykiai su ten gyvenančia lietuvių bendruomene?

1930 m. mano senelis pasitraukė iš savo pareigų Lietuvos universitete ir išvyko į JAV, kur pradėjo dėstyti baltų ir slavų filologiją. Tuo metu, po Pirmojo pasaulinio karo, JAV tvyrojo didelė įtampa dėl visko, kas buvo vokiška ar vokiškai skambėjo. Šveicarijos konsulatas patarė Šveicarijos amerikiečiams nevartoti vokiečių aukštaičių tarmės (dėl šveicarų vokiečių kalbos problemų nekilo), o pokalbių ir paskaitų metu kalbėti angliškai arba prancūziškai. Vėliau mano senelis dėstė germanų kalbotyrą ir indoeuropeistiką. Jis toliau studijavo lietuvių kalbą ir parašė daug straipsnių apie lietuvių kalbos raidą, kitų kalbų, pavyzdžiui, lenkų, įtaką lietuvių kalbai ir literatūrai. Taip pat tęsė 45 metus trukusį lietuvių-vokiečių kalbų žodyno rengimą.

Mano senelių ryšiai su Lietuva buvo svarbūs, tačiau juos ap sunkino įtampa tarp Sovietų Sąjungos ir Lietuvos bei Sovietų Sąjungos ir JAV. Jie aktyviai dalyvavo JAV lietuvių bendruomenėse – iš pradžių Connecticute, o vėliau Pensilvanijoje, mano senelis padėjo daugeliui lietuvių emigrantų spręsti imigracijos ir integracijos iššūkius, įskaitant ir daugelį perkeltųjų asmenų Antrojo pasaulinio karo metais ir po jo. Iš pradžių mano seneliai palaikė ryšius su draugais ir artimaisiais Lietuvoje, tačiau, blogėjant JAV ir Sovietų Sąjungos santykiams, jiems teko būti vis atsargesniems.

Prisimenu, kaip tėvas su dideliu apmaudu kalbėjo, kad taip ir nesusipažino su savo seneliais ir daugeliu kitų šeimos narių iš motinos pusės. Tėvas paaiškino, kad jie su seneliu Sovietų Sąjungoje buvo laikomi *persona non grata* – jiems buvo draudžiama įvažiuoti į šalį. Šis paaiškinimas buvo akivaizdžiai supaprastintas – tai buvo tėvo paaiškinimas savo jaunai dukrai. Mano seneliai taip ir nesugrįžo į Lietuvą. Vėliau, kai tėvo studijos nuvedė jį į Rytų Europą, jis buvo atsargus ir vengė kontakto su šeimos nariais lietuvišiais, baimindamasis pasekmių. Šis nutolimas nuo šeimos ir draugų Lietuvoje sukėlė dar didesnę įtampą ir gilų liūdesį šeimoje.

Koks buvo jūsų senelio santykis su Lietuva? Kaip suprantu, pilietybės klausimas buvo sudėtingas dėl emigracijos, bet ar jis jautėsi priklausęs kokiam nors tautai?

Mano senelis buvo šveicaras – Šveicarijos pilietis – ir priklausė Sennų giminės linijai, kuri nuo XIV a. registruota kaip šveicarų. Jis keliavo su Šveicarijos pasu, tačiau, kadangi gimė Alsace, JAV imigracijos institucijos jį laikė prancūzu ir įleido pagal (ne itin palankią) Prancūzijos imigracijos kvotą. Mano močiutė, gimusi Lietu-

voje, buvo priversta Lietuvos pilietybę iškeisti į Šveicarijos, kai ištekėjo už mano senelio. Į JAV kartu su dviem mažametėmis dukromis 1931 m. ji emigravo naudodamasi šveicarišku pasu, tačiau dėl gimimo vietos joms trims buvo taikomos griežtesnės lietuvių imigracijos kvotos.

Grįžti į Lietuvą iš JAV nebuvo įmanoma. 1936 m. senelis tapo JAV piliečiu, o močiutė oficialiai buvo JAV pilietė „santuokos pagrindu“, tačiau nerimavo, kas nutiktų, jei JAV pripažintų Lietuvos priklausomybę Sovietų Sąjungai ir ji būtų tapusi Sovietų Sąjungos piliete. Tai paskatino įgyti savo asmeninę JAV pilietybę. Mano tėvas turėjo dvigubą pilietybę – JAV pilietybę pagal gimimo vietą ir Šveicarijos pilietybę pagal mano senelio kilmę.

Senelio šveicariškos šaknys jam buvo labai svarbios. Jis palaikė glaudžius ryšius su šeima Šveicarijoje, dažnai ten keliavo ir aktyviai dalyvavo JAV šveicarų bendruomenės veikloje JAV. Senelio ryšiai su Lietuva taip pat buvo svarbūs. Būdamas šveicarų kalbininkas, jis jautė prasmę tarnauti lietuviams ir savo memuaruose rašė: „Norėjau likti šveicaru ir pasišvesti lietuvių tautai.“ Jo naujoji JAV pilietybė tapo reikšminga, nes tai buvo šalis, kuri jį priėmė ir suteikė jam vietą, kur buvo galima įgyvendinti savo tikslus.

VDU padovanote savo senelio palikimą – gausų knygų ir kūrinių archyvą. Papasakokite apie prof. A. Senno palikimą.

Senelis buvo tarptautiniu mastu pripažintas baltų-slavų kalbotyros autoritetas. 1922–1930 m. jis dirbo Lietuvos universiteto Lyginamosios filologijos katedroje, o vėliau – Yale universiteto Sterlingo germanistikos, Wisconsin universiteto Germanų ir indoeuropeičių filologijos, Pensilvanijos universiteto Germanų filologijos mokslo darbuotoju bei galiausiai Pensilvanijos Slavistikos ir baltistikos studijų katedros vedėju.

Senelis buvo produktyvus autorius. Jis parašė daugiau kaip 23 knygas ir monografijas, yra parašęs daugiau kaip 130 straipsnių. Mokslinius veikalus jis daugiausia rašė anglų, vokiečių ir lietuvių kalbomis, bet taip pat ir italų, rusų, prancūzų bei katalonų kalbomis. Jis rašė žodynų skyrius, enciklopedijų straipsnius ir daugybę knygų apžvalgų. Jis taip pat buvo keleto žymių Lietuvos, Šveicarijos, Rytų Europos leidinių redaktorius ir bendreredaktorius.

Mano senelio lietuvių-vokiečių kalbų žodyno projektas truko 45 metus. Projektą jis pradėjo 1923 m. Kaune, pasak mano tėvo, „menkai išvaizduodamas darbo mastą“, o galutinai knygą baigė rašyti 1968 m.

Iš viso Sennų šeimos VDU padovanoją kolekciją sudaro apie 220 knygų, žurnalų, straipsnių, žemėlapių ir nuotraukų, įskaitant apie 100 perspausdintų straipsnių, kurių autorius buvo mano senelis, – ir tai po to, kai 1974 m. mano tėvas Wisconsin universitetui Madisone padovanojo didžiulį, daugiau nei 1 500 tomų archyvą.

Vdu.lt

P.S. Kitame „Draugo“ numeryje skaitykite pokalbį su Ann Senn apie jos tėvą, rašytoją ir žurnalistą Alfredą Erichą Senną.